

BURZA (69) *sb f*

burza (68), **borza** (1); burza : borza *Leop* (9 : 1).

Tekst nie oznacza ó; w a wahania.

sg *N* burzã (20), burza (6), burz(a) (3); -ã *WróbŻółt*(3), *RejZwierc*, *BielKron*, *BudBib*, *BudNT*, *Calag*, *WisznTr*, *KochPieś*, *GrabowSet*, *JanNKar*, *KlonFlis*, *SzarzRyt*; -a *ModrzBaz* (2), *WerGośc*, *KołakCath*; -ã : -a *RejWiz* (3 : 1), *Leop* (3 : 1). ◇ *G* burze (7), burzy (2), burzej (1); -e *OrzRozm*, *HistLan*, *RejZwierc*, *ModrzBaz*, *KochJez*, *KlonWor*; -y *WujNT*; -e : -y : -ej *Leop* (1 : 1 : 1). ◇ *A* burzã (3) *LibMal*, *RejZwierz*, *RybGęśli*, burzę (3) *Leop*, *RejZwierc*, *ZawJeft*. ◇ *I* burzã (4). ◇ *L* burzy (2). ◇ *V* burzo (1). ◇ *pl N* burze (8); -e (1), -(e) (7). ◇ *D* burzãm (2). ◇ *A* burze (6); -e (2), -(e) (4). ◇ *I* burzami (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

Gwałtowne zakłócenie równowagi atmosferycznej połączone z wiatrem, piorunami i ulewnym deszczem; nawałnica, wichura, sztorm; fluctus Calag; dubium et impediens caelum, caelum turbidum (nubilosum, nubilum) Cn (69) : Rybitfowie od morza wielkie burze cirpiã BielŻyw 56; WróbŻółt 106/29, kk7v; LibMal 1544/89 [2 r.]; Poczęło łie wnet mieřzãć/ burza łie wierciãłã/ Wicher powłtał nãd gorã/ drzewinã łzumiãłã. Błŷfnęło łie okrutnie/ Więć pyorun vderzył RejWiz 107v, 7v, 10v, 109v, 126v; I obrocił burzę [procellam] iego [morza] w ćiche powietrze: y vmilkły łzумы nawãłności iego. Leop Ps 106/29, Lev 25/19, Tob 3/22, Is 17/13, Act 27/41; Ze tę burzã rofpędzi/ á iãłno nãłtãnie. RejZwierz 108v; Calag 528a; KochPs 23, 213; proři drugiego Bogã Perkunufã/ albo Piorunã/ áby gromy/ grãdy/ łyfkãwice/ dzdze/ burze/ y chmury łzkodliwe pohãmowãć raczył StryjKron 160; CzechEp 87, 162 [2 r.]; Nie zãwždy grad z góry leći/ Albo burza niebo łzpeci: Chmury czarne wiãtr woiiue KochPieś 47; Stãd czarnã burzę wicher wywięra/ A łtyrnik pãtrząc brzęgu/ vmięra ZawJeft 31.

Przysłowie: Gdŷ z wielkiej burze oney mãło łnadź dzdzã było. HistLan C.

Frazy: »burza idzie, nadchodzi« (2): á burza nie mãła nãdchodziłã Leop Act 27/20; BudNT Luc 12/54.

»przestaje, ustaje burza« (3): a natychmiãł przełtaly ony wiatry ij burze OpecŻyw 54v, 44; LubPs Y5v.

»burza (po)wstaje« (7): Owo nagłe burze włtãły/ Y włzyłtek łwiãł zãmieřzãły BierEz Hv; WróbŻółt 106/25; LibMal 1544/84v [2 r.]; RejWiz 107v; BielKron 85; WisznTr 12.

Szereg: »wiatr, wicher (i mgła) i burza; burza i wiatr« (3 : 2): OpecŻyw 44, 54v; Rołkazał Burzam/ Wyãtrom/ iź włłŷtko vłtãło LubPs Y5v; BudBib Nah 1/3; WujNT Hebr 12/18. Cf »przestaje burza«.

W przen (6) : Leop Ier 4/13, Ez 38/8; BudBib Ez 38/8; GrabowSet D3v; á ono tãkże Kłoto nieřzcęłliwa/ Drugiego brãtã bierze/ iãk burzã łtrãłzliwa. KołakCath B2.

Zestawienie: »nawałna burza, nawałność burze« (2): á okołó ie^{go} nawałna burza To ięłt moc boźa wielka. WróbŻółt 49/3; ModrzBaz 127v.

Przen (26) :

a) *Zamieszki, rozruchy, spory na tle politycznym, społecznym, religijnym, wojna, walka; niebezpieczeństwo, zła przygoda, nieszczęście, waśń, zwada, awantura; tempestas ModrzBaz (23) :*

PatKaz III 98; *WróbŻoIt* kk7, kk7v; Ale fłyfzę iż kážde/ kroleſtuo w pokoiu/ Szczęſliwſze ieſt/
powoli/ gdy myſli o boiu. Bo wierz mi gdyby iedno/ burza przyrąziła/ Byłby Prywat zá pyecem/
wnetbyś ty rządzila. *RejZwierz A5*; *OrzRozm A4*; *RejZwierc 80*; áby [...] niepowtála iáka íroga burzá
[*tempeſtas*]/ ktoraby y twey głowie Krolu niefolgowála/ y Rzeczpoſpolitą twą wywrociła. *ModrzBaz*
109, 81; o Tyránnie [...] Po tym pirwſzym piorunie pátrzay z téyże ítrony Burze wielkiéy/ y grádu/
grádu żeláznego/ [...] Któremu twé Cykloplkie mury niewytrwáią *KochJez A3v*; [*nadzieja wiernych*]
nigdy żadną burzą ſwiętokrádzkiego odſzczepieńſtwa nie może być wywrocona. *WujNT 97*; *JanNKar*
A3v; Na wízelką rownomyſlnie idę ítráfzná burzá/ Mnie złe przygody fráfzká choć innym dokurzą.
RybGęſli C2v; *PowodPr 2*; Złódzieie widząc że błád/ lękli fię tey burze; Niehcąc żeby záftano
Lámátuía w dżiurze *KlonWor 42*. *SzarzRyt C4, D4*.

Wyrażenie: »borza wojny«; á że wíſyſthká ona borzá oney woyny [*belli impetum*] miála ſie oborzyc
na Ieruzálem *Leop 2.Par 32/2*.

Szereg: »burza i nawałnoſć; nawałnoſć ani burza« (2): Závždy yá [*łódkę koſcióła*] pan [...] rátował/ a
wíſyſtkye ony burze y nawałnoſci dżiwnye ítrzaſkyem w niwecz obracał *KromRozm III L3v*; *RejZwierc*
Av.

b) *Wzburzenie, gwałtowne uczucie, afekt, namiętnoſć; zaburzenia fizjologiczne* (3) : [o pijanym] á
wždy fię ieſzcze oná burzá dłuگو nie wítoi/ ále dopieroż febry/ dopieroż gorączki/ ciężkoſci y
bolenie głowy *WerGoſć 227*. *GrabowSet D3v*; Czwarta burza ánimufu náłzego ieſt BOIAZN *KlonFlis*
B.

Szeregi: »gniew i burza«; oblicze ich groźne bárzo/ pełne gniewu y burze [*irae et procellae*] *Leop*
4.Esdr 15/34.

Synonimy: nawałnoſć, szturm.

Cf **BURZLIWOŚĆ**

ZZie